

A Shnorershpil – en kompott ur teaterhistorien

Ordet 'shnorer' känner många till: en tiggare av den mer påstridiga typen som kräver en allmosa. Några vet också att en av de 613 *mitzvot* som Talmud föreskriver är just att ge allmosor. Judar ska ge en slant till den fattige, mat till den hungrige och husrum till främlingen. Men välgörenhet har sina risker och därför har teaterpjäser i alla tider kunnat använda denna figur som komisk person.

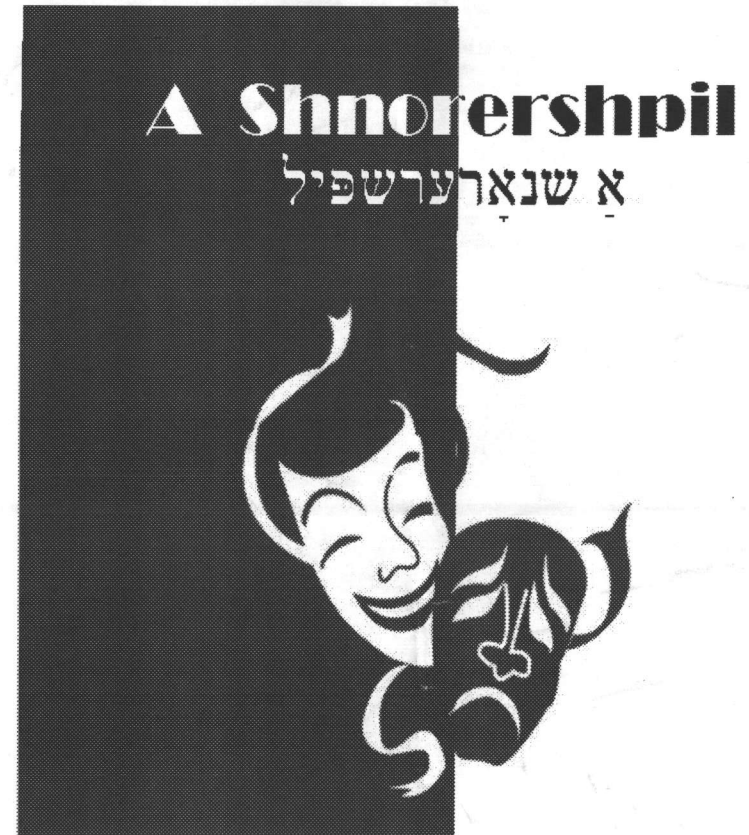
Den romerske komediförfattaren Plautus namngav ett av sina stycken efter en 'shnorer', på den tiden kallad för parasit. En annan, mera välkänd parasit i teaterhistorien är Molières *Tartuffe*, en religiös 'shnorer' som försöker kapa åt sig en rik familjs ekonomiska tillgångar. Tartuffes skenhelighet avslöjas, familjen räddas och alla är glada som sig bör i en komedi.

Knappt hundra år senare räddas både shnorers och ganovim (tjuvar) som är huvudpersonerna i John Gays *The Beggars' Opera*. Den hade premiär 1728 och där mötte publiken välorganiserade tiggare som under ledning av Mister Peachum terroriserade London. Tiggaroperan var en parodi på G. F. Händels pompösa operor, på Englands ledande politiker och på kapitalismens roffarsystem.

Den tyske dramatikern Bertolt Brecht passade på att 'stjäla' Gays opera till 200-årsjubileet: Personerna och handlingen i Tiggaroperan behöll han, Elisabeth Hauptmann översatte, sångtexter lånades av Francois Villion och Rudyard Kipling och Brecht tog åt sig äran som författare. *Tolvskillingsoperan* från 1928 med Kurt Weills musik blev snabbt populär och spelades på svenska i Stockholm redan året därpå.

I *A Shnorershpil* 2013 har handlingen flyttats till Stockholm, personerna heter bl.a. Moyshe, Peshe och Ganvenen. Tiggare behöver man inte heller idag leta efter på gatorna. Plautus Parasit, Molières Tartuffe och Gays Tiggare verkar finna sig väl tillrätta i dagens Sverige. Drottning Viktorias kröning i London eller prinsessbröllop i Stockholm – alltid finns det nya och gamla 'entreprenörer' som håller sig framme. *A Shnorershpil* slutar med att den organiserade brottsligheten hamnar i galgen: en *mitzva* som bara kan förverkligas på en teaterscen, på jiddisch i ett stycke med många lån från teaters historia.

Willmar Sauter
Professor i teatervetenskap
Stockholms Universitet

Föreställningen

spelas på jiddisch - textas till svenska

23, 24, 25 februari 2013

på Studio Lederman i Stockholm

i Malmö den 6 april 2013 och

i Göteborg 20 april 2013

Stockholms Jiddische Teateramator'n

i samarbete med Stockholms Jiddischkör presenterar

A Shnorershpil

fritt efter Tiggaroperan

Regi och bearbetning: Judith Hollander

Personer

Yoynesn Yermiye Moserem, ägare till firman

"Di Shnorers Fraynd" – "Tiggarnas Vän"

Tsirl Moserem -hans fru

Ganvenen -frilansande tiggare

Peshe Moserem - Moyses brud

Reb Moyshe - känd som Moyshe Meser

Mates - gangster

Yekl – gangster

Grunem – gangster

Broyn - polismästare i Stockholm

Yete Keler - lättfotad dam och Moyses f.d.

Dvoske – lättfotad dam

Bashe – lättfotad dam

Leye - Broyns dotter och Moyses älskarinna

Kovel –väktare i fängelset

Rabinska

En polis

Tiggare

Körledarinna

Musiker

Sufflös

Mask

Producent

Översättning från Tyska till Jiddisch

Stort Tack till:

Leif Freilich, Dennis Fryklund, Julia Mengarelli, OT-center, Katja Watkins

Stort Tack för ekonomiska bidrag:

Ettlingerfonden, Kulturrådet, The Barbro Osher Pro Suecia Foundation

Jacob Kaluski

Bella Zylbering

Benny Auerbach

Sylvia Sauter

David Feder

Bella Zylbering

Jacob Kaluski

Folke Breitbart

Benny Auerbach

Sylvia Kalischer

Bodil Ekström

Judit Lukacs

Marianne Prager

Sylvia Kalischer

Marianne Prager

Judit Lukacs

Jiddischkören

Lena Björk Franzén

Miriam Oldenburg

Jeanette Krantz

Janne Kindahl

Judit Lukacs

Shmoyl Naydorf,

Leye Robinson

Stockholms Jiddische Teateramator'n

Detta är den tredje uppsättningen av Stockholms Jiddische Teateramator'n, som vanligt under ledning av regissör Judith Hollander och denna gång i samarbete med Stockholms Jiddischkör.

Vår första uppsättning 2009 *Sajt asoj git* var sammanställd av material från olika klassiska pjäser som fanns översatta till jiddisch som Strindbergs *Fadren*, Shakespeares *Köpmannen i Venedig* och *Kung Lear*. Dessutom lånade vi en del från Jacob Gordins *Mirelle Efros*, också kallad den jiddische Kung Lear – en kvinnlig version. Dessutom diskuterade rollerna om vad jiddishkultur är.

Den andra uppsättningen *Dr Rubinstein* 2011 var en typisk förväxlingskomedi i en akt från 1800-talets Polen. Den lockade till ett och annat skratt – både bland publik och bland oss aktörer!

Detta är vår tredje uppsättning. Vi har – stärkta av tidigare framgångar – gett oss på en föreställning i två akter med många roller. Under drygt ett och ett halvt år har vi ägnat torsdagskvällar och många helger åt repetitioner av *A Shnorershpil*. Denna pjäs tar upp ett ständigt aktuellt tema både i verkligheten och på scen. Den handlar om "shnorers" – om tiggare, om brottslingar, om korruption, vänskap och kärlek. Ibland kommer dikt och verklighet otäckt nära varandra – men detta är teater.

Både på och bakom scenen spelar vi i jiddischensembeln dubbla roller – allt för att språket ska leva och skrattet och musiken aldrig ska glömmas bort.

Mycket nöje! Mit fil far-genign!
Stockholms Jiddische Teateramator'n

Tiggarspelet – A Schnorershpil

Föreställningen utspelar sig i Stockholm i ospecificerad nutid. Den inofficiella makten delas mellan den småkriminelle tiggarkungen Moserem, som med sin fru driver ett tiggerisyndikat och gangstern Moyshe Messer och hans tjuvgång. De konkurrerar om de pengar man kommer kunna tjäna på det stundande prinsessbrölloppet.

Scen 1 – Hos tiggarkungen

Moserem och hans alkoholiserade fru Tsirl hyr ut tiggarutrustningar. Moserem vill utveckla sätt att väcka människans medlidande, en egenskap han själv saknar. En illa tilltygad man, som försökt "schnorra" utan tillstånd, erhåller mot ockerhyra godkänd kostym och tiggarylicens i distriktet Klippgatan på Söder. Då upptäcker Moserem och Tsirl att dottern Peshe, som uppvaktats av en viss "Kapten", inte sovit hemma.

Sången om Moyshe Messer

Scen 2 – I ett garage

Gangstern Moyshe ska fira bröllop med Peshe Moserem i ett garage som hans underhuggare piffar upp med stulna möbler och dito mat. Moyshe manipulerar och hånar sitt gäng: Yekl, en korkad men duktig ficktjuv, Mates ett brushuvud och Grunem som medlar. Peche är en till synes naiv ung dam som – som det verkar – villigt låter sig utnyttjas i striden om makten. Polismästaren Broyn, lumparkompis till gangstern Moyshe, är en korrumperad länk i denna kamp. Broyn och Moyshe sjunger *Harmatenlied*. Scenen slutar i kärlek/köttets lusta.

Scen 3 – Hos Tiggarkungen

Peshe kommer hem till föräldrarna som vill få henne att skilja sig, men hon vill hellre ha en skurk med lyxiga vanor än sin skurkaktiga lumpfamilj. Herr och fru Moserem tänker försöka få Moyshe Messer hängd.

Scen 4 – I en frisersalong

Moserem pressar Broyn. Om Broyn inte hänger Moyshe så ska Moserems oaptitliga tiggarmé sabotera prinsessbrölloppet.

Sång "... först kommer käket och sen moralen"

Scen 5 – Hos Moyshe

Peshe varnar Moyshe: hennes far har tvingat Broyn att svika honom. Moyshe överför sitt banditbolag på Peshe och lär henne att skicka att pengar till ett skatteparadis samt att förråda sina medhjälpare – som just då dyker upp. Dessa misstror den nya kvinnliga bossen men hon visar sin handlingskraft. Moyshe lovar henne att fly över Järvafältet och vara henne trogen.

Scen 6 – Utanför bordellen

Fru Moserem mutar Yete från bordellen att förråda gangstern Moyshe.

Balladen om det sexuella beroendet

Scen 7 – På bordellen

Moyshe kommer till sina kära prostituerade. Han älskar dem alla men mest Yete, som han varit hallick till. Hon spår att M. ska gripas, sedan förråder hon honom.

PAUS

Scen 8 – I fängelset

Moyshe fängslas. Broyn skäms. Moyshe vägrar förlåta honom och mutar snuten Kovel för att slippa handbojor. När Peshe besöker sin man dyker polismästare Broyns dotter Leye upp och gör också anspråk på Moyshe som make. Som polismästardotter satsar Moyshe hellre på Leye än Peshe. Den tuffa affärskvinnan Peshe blir mindre kaxig när hennes mor hämtar henne. Moyshe flyr med hjälp av Leye. När Tiggarkungen Moserem inte hittar ganstern Moyshe pressar han åter polismästare Broyn med hot om att störa ordningen på gatorna under den kungliga bröllopsceremonin.

Scen 9 – Hos tiggarkungen

Tiggarna förbereds nu för att gå ut och tjäna pengar under bröllopfestligheterna samt sabotera polisens kortegebevakning. Yete kommer från bordellen för att få den utlovade betalningen för sitt förräderi. Men hon kammar noll eftersom Moyshe smitit ur finkan. Yete råkar avslöja var den underbare älskaren Moyshe befinner sig. Broyn kommer strålande glad. Han ska finka Tiggarkungen Moserem och alla hans tiggare för förargelseväckande beteende. Men Moserem har övertaget. Han säger ordet "**u m s h e d l e k h**" (oskyldig) och då uppstår ytterligare tiggare som sjunger:

Visan om de mänskliga strävandenas otillräcklighet

Yete förråder än en gång sin vän ganstern Moyshe och polismästare Broyn måste motvilligt åter låta haffa honom.

Scen 10 – I fängelset hos Leye

Moyses fruar, Peshe och Leye, försöker få den andra att avslöja var Moyshe befinner sig. Nu vill ingen av dem ha honom. De blir vänner.

Scen 11 – I fängelset vid galgen

Moyshe sitter åter i buren. Han försöker fixa fram pengar för att åter muta snuten Kovel. Men hans kumpaner Mates och Grunem har ännu inte hunnit tjäna några pengar på bröllopfestligheterna som pågår samtidigt som Moyshe ska hängas. Hans fru och affärskompanjon Peshe har heller inga pengar eftersom hon, på Moyses inrådan, skickat dem till Schweiz. Moyshe vill som sista sak göra upp vad han är skyldig Broyn i mutor och sårar därvid sin vän så att denne står fast vid sitt beslut att hänga Moyshe. Moyshe vidhåller sin oskuld och yttrar den kontroversiella meningen: "Vad är att råna en bank mot att äga en bank."

Andra delen av sången om Moyshe Messer

SLUT